

BOHEMIA TANULMÁNY

önmegvalósítás lehetőségeit. Az „emberarcú szocializmus” tehát nem Dubček találmánya, hanem a bibliaként forgatott Kosík-mű nyomán a korabeli cseh szellemi élet közhelye.

Az 1967-es év már a nyílt válsághoz közelít. A nevezetes írókongresszus a csehszlovák forradalom kicsinyített előképe, főpróbája. A művészi termés is kivételes: megjelenik Vaculík *Szekerce* és Kundera *Tréfa* című regénye, bemutatják Forman *Tűz van babám* és Chytilová *Százszorszépek* című filmjét. Éppen ez utóbbiról mondja Kundera az írókongresszuson, hogy az a huszonegy parlamenti képviselő, aki a film betiltását kérte, nem tudta elviselni, hogy egy művészi alkotás „fölötte áll a bírálók emberi horizontjának”. Pedig a „két pompásan undok kislány” vandalizmusa azt a korlátoltságában megelégedett embertípust mintázza, amely „kultúra nélkül csak önmaga közvetlen jelenében él”. Kundera előadása a cseh műveltség hiányosságait feszegette, érzékeltetve az író aggodalmait, hogy a nemzeti közösség úgyszólván semmit sem tud az éppen feltáruuló esélyekről. Bírálta a cenzúrát, mert az „igazságot csak az egyenjogú és szabad nézetek dialógusában lehet elérni”, s mert „egyetlen új, progresszív korszak sem eleve a korlátaival definiálta magát”. Megszólal ebben a veretes beszédben valami messianisztikus óhaj is: a nemzet ebben a században a nem éppen kellemes történelem középpontjában élt, de a „művészet csodaszerű közegében minden gyötrelem arannyá változik”. Helyteleníti a „fasizmus” és a „sztálinizmus” azonosítását, mert az előbbi „érintetlenül hagyta a humá-

